

Estils

D'esquerra a dreta,
Mireia Mayolas, Lali
Pujol i Catalina Gayà.

XAVIER BERTRAL

La mar també és de les dones

El Museu Marítim de Barcelona engega un projecte per revisar el seu relat en clau de gènere i visibilitzar la feina dels personatges femenins a la vida marinera

NEREIDA CARRILLO
BARCELONA

Els monuments petris homenatgen els pescadors; les pel·lícules i les sèries forgen la llegenda dels mariners, i les revistes i els documentals s'omplen de científics perspicaces que desentranyen els misteris de les espècies aquàtiques. I a la mar, on són les dones? La superstició diu que, embarcats, els paraigües, els mossens i les dones són un signe de mala sort. Però la misogínia de les creences populars no arriba a explicar per què el món mariner ha barrat el pas, històricament i també en l'actualitat, als personatges femenins. El Museu Marítim de Barcelona (MMB) es proposa revertir aquest relat fet únicament des de la mirada i el protagonisme de l'home i ha engegat el projecte de recerca *Dona'm la mar*, per incorporar la perspectiva de gènere al relat d'un món d'aigua salada.

"Vaig néixer al Masnou. A la família no hi havia ningú mariner, però des de tota la casa dels meus pa-

res es veia el mar. Va ser allò". Lali Pujol és cap de Salvament Marítim de Barcelona i explica així com se li va despertar la vocació nàutica. La seva història, com la de moltes altres dones, prova que també hi ha un món marí viscut en femení, malgrat que no hagi traspassat els filtres de la història. "Hem de prendre consciència per veure com deixem d'invisibilitzar sempre les dones que han estat a cadascun dels mons", assegura Mireia Mayolas, cap de l'àrea d'educació i activitats del MMB, que interpel·la els museus perquè incorporin dones pioneres i rellevants a les exposicions que organitzen.

Per incloure les dones a les parets i els objectes de les seves exposicions, han començat a buscar veus i experiències com la de la Lali Pujol, que va estudiar marina civil a la UPC, envoltada de pantalons i bigotis. Encara ara, la igualtat és una assignatura pendent a la Facultat de Nàutica d'aquesta universitat. Segons les estadístiques del curs 2016-2017, les últimes disponibles, menys del 20% de l'alumnat de les enginyeries naval, marina i nàutica

són dones. Si posem el focus en el professorat, els percentatges són molt similars: només un 17% de dones imparteixen docència actualment en aquesta facultat.

Sorpresa i paternalisme

Tant a les aules com a les cobertes hi ha poques dones. Quan estudiava, la Lali va veure un cartell a la facultat on es demanaven alumnes per embarcar, però amb una condició: que fossin homes. El capità del seu primer embarcament no volia cap dona, va saber després. Assegura que no ha tingut mai problemes ni desigualtat salarial pel fet de ser dona, però sí que recorda, fa anys, la sorpresa que generava quan pujava al vaixell. I també rememora un tracte diferencià. "Hi havia un component paternalista. La gent et tractava diferent, com amb cotó fluix. No hi pots fer gaire. Només pots fer la teva feina perquè s'adonin que no cal aquest tracte diferent", explica la cap de Salvament Marítim de Barcelona.

A diferència del cas de la Lali, a Cristina Caparrós la vocació nàutica li ve de família. Tant el seu avi com el seu pare eren pescadors.

Excloses
El món mariner havia barrat el pas als personatges femenins

Transversal
El projecte 'Dona'm la mar' inclou diverses accions durant l'any

Quan era petita, cada estiu sortia a pescar amb el pare i els dissabtes i els diumenges eren per a ella dies de pinzellades i de posar a punt l'embarcació perquè sortís a navegar altre cop al començament de la setmana. Tot i que va estudiar química, continuava vinculada a la mar i la pesca i fa uns anys es va convertir en l'armadora de la barca d'arrossegament *Òstia*. "La meua feina com a armadora -explica- és aconseguir que l'embarcació tingui tot el que necessita per sortir a pescar; és a dir, des de la documentació fins a l'assegurança, l'aigua, el menjar, la xarxa... M'encarrego de tota la part de gestió".

Dones i personatges històrics

La mare de la Cristina ja era armadora, tot i que, assegura "no sobre el paper". La seva història i la d'altres dones vinculades a la mar rarament es recullen als annals del món mariner. "Sempre hem explicat la història des dels vencedors, homes, en lloc d'explicar una societat", lamenta Mayolas, que continua: "A la pesca, pots parlar d'un pescador; però la pesca és una societat. Quan arri-

ba el peix, hi ha unes dones al darre-re que s'encarreguen de conservar-lo, de vendre'l, d'apedaçar els estris i de mantenir la família”.

Catalina Gayà, doctora en comunicació, coordinadora del projecte *Dona'm la mar* i també autora del llibre *El mar es tu espejo*, reflexiona sobre la invisibilització de les dones: “El relat de la mar acostuma a ser sempre el viatge, el descobriment o la conquesta. Mentre que a la riba, a la comunitat, hi ha moltes dones que fan possible tot això, el relat oficial sempre és qui s'embarca i se'n va”. En aquest sentit, Mayolas afegeix que el MMB no només està revisant el seu relat en clau de gènere sinó que també vol “obrir-lo” a les societats i aconseguir que no només passin a la posteritat les elits masculines. Per a Gayà, tot plegat comporta incorporar una mirada crítica: “No només parles d'individualitats, siguin homes o dones, sinó que comences a narrar i qüestionar-te en quin context vivim”.

Estereotips i conciliació

Dona'm la mar és un projecte de recerca que inclou, entre altres activitats, grups de discussió de dones que, de moment, s'han estructurat en cinc àmbits: la marina professional, el turisme, el conflicte, la ciència i l'activisme mediambiental i la pesca. Gayà explica algunes de les conclusions d'aquests debats: “En el seu relat, la desigualtat i els estereotips desapareixen. En realitat, tota la configuració social de la mar, la manera d'explicar la mar, és el que està carregat d'estereotips”. Altres qüestions que emergeixen al debat són el mite de la força física o la maternitat. Lali Pujol reconeix que la feina als vaixells mercants dificulta la conciliació: “Són unes condicions dures: allunyades de casa i molts mesos fora. Allò no era compatible amb una vida familiar i encara menys en un moment en què la dona no treballava fora de casa o s'encarregava de les feines domèstiques”.

La Lali remarca el suport que sempre ha tingut de la seva parella i família per dedicar-se a una feina que està pensada sobretot per als homes. La Cristina, a més de ser armadora i dedicar-se a la distribució del peix, també forma part de Cap a Mar, una empresa de divulgació del patrimoni mariner a través d'activitats turístiques. Des de totes aquestes perspectives, la Cristina reivindica la contribució marinera de les dones: “La nostra generació de dones ha tingut més temps per formar-se. Podem aportar una part d'obertura tecnològica, estar més al dia”. Les dones advoquen per un relat històric i actual de la mar que les incorpori. En aquest sentit, Lali Pujol reflexiona: “Hem de tenir sempre en compte la visibilitat de les dones. Ni nosaltres mateixes, a vegades, la trobem a faltar. Ho tenim tan integrat, que nosaltres no existim, que no ens adonem que en un museu no hi ha cap personatge femení”. —